

Fatma Esmâ Nayman (1899-1967)

Fatma Esmâ Nayman 1899'da Hasip Bey ve Melek Hanım'ın çocuğu olarak İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Eğitimini Fransız Mektebi'nde ve özel hocalar ile yapmıştır. Lise mezunu olan Esmâ Hanım, İngilizce, Fransızca ve Rumca biliyordu. Bezmiâlem Kız Lisesi'nde yedi yıl Fransızca öğretmenliği yapmıştır. 1927'de Avukat Zihni Bey ile evlenmiş ve Adana'ya yerleşmiştir. Bir çocuk annesidir. Adana'da Belediye Meclis Üyeliği yapmış ve Belediye Kâtipliği görevinde bulunmuştur. Muzaffer Göker'in, Esmâ Hanım'ın adını Atatürk'e bildirmesi milletvekili olması yolundaki ilk gelişmedir. Atatürk'ün Süreyya Özgeevren'e yaptırmış olduğu inceleme sonucunda Esmâ Nayman'ın milletvekili olması uygun görülmüştür. Nayman, 8 Şubat 1935 tarihinde gerçekleşen seçimlerde milletvekili adayı olarak gösterilmiş ve 751 oy alarak V. Dönem Seyhan Milletvekili olarak Meclise girmiştir. 1 Mart 1935 tarihinde göreve başlayan Nayman, milletvekilliği yaptığı dönem boyunca hiçbir daimi vazifesinin olmadığını beyan etmiştir. Sonraki dönemlerde İktisat Encümeni Üyeliği ve Maliye Encümeni Kâtipliği yapmıştır.

Esmâ Nayman, Mecliste gerçekleştirilen oturumlarda söz alarak duygu ve düşüncelerini dile getirmiştir. 6 Aralık 1935 tarihli Meclis oturumunda "Turist Gemilerinden Alınan Resimlerden Bazılarının Affına ve Bazılarının İndirilmesine Dair Kanun" un görüşülmesi esnasında Esmâ Nayman da söz almış ve kanunda bir düzeltme teklifinde bulunarak şunları söylemiştir: *"Memleketimiz kendisini tanıtmaya çalıştığı bir sırada bu kanunun getirilmesi çok yerindedir. Ancak ufak bir tadil teklif edeceğim. İlmî ve fennî tetkikat için gelen gemilerden hiçbir resim alınmamasını teklif ediyorum."* Limanlarımızda kalan gemilerin gün ve saat bakımından farklılıklar göstermesi, gemilerin ülkenin tanıtılması hususundaki etkileri göz önüne alınarak değerlendirilmesi ve vergilerin de buna göre belirlenmesi gerektiğini ifade eden Nayman, kararı Meclisin takdirine bırakarak sözlerine son vermiştir.

26 Mayıs 1936 tarihinde gerçekleşen Meclis oturumunda "1936 Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu" görüşülmüş ve Esmâ Nayman bu görüşmede söz alarak çocuk suçları ve suçları işleyen çocukların topluma kazandırılması ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: *"...Çocuğu birçok içtimâiyatçılar, ruhiyatçılar, doktorlar suçlu olarak kabul etmiyorlar. Sebebi, muhitinde, teşekkülâtındaki kusurunda arıyorlar. Bu her iki sebep, gerek muhitinin kötülüğü, gerek teşekkülâtının noksanlığıdır. Bu, cezadan ziyade tedaviyi icap ettiren sebeplerdir... Onu suçlu yapan muhitidir, tekrar ediyorum, sefalettir. Bunlar fena misallerden kurtarılmak suretiyle, kabili islahtır..."* Esmâ Nayman konuşmasını sürdürürken Ceza Kanunu'nun 54. maddesine dikkat çekerek çocuk suçluların hapisaneler yerine ıslah olabilecekleri yerlerde bulunması gerektiğini vurgulamıştır. Yine aynı konuyla bağlantılı olarak çocuk suçlular için Çocuk Mahkemeleri oluşturulması fikrini de dile getirmiştir.

25 Mayıs 1937 tarihli Meclis oturumunda Sıhhat ve İçtimâî Muavenet Vekâleti 1937 yılı bütçesinin görüşülmesi sırasında da söz alan Esmâ Nayman nüfus siyaseti üzerinde durmuş, nüfus konusunun hayati bir mesele olduğunu sağlıklı bireylerin var olması ve nüfusun arttırılmaya çalışılmasının siyasi bir yönünün bulunduğunu ifade etmiştir. *"...Zira arkadaşlar, doğan çocuğu yaşatmak ana baba kadar belediyelerin, hükümetin, herkesin, bütün yurttaşların borcudur."* diyen Nayman, çocukların korunup yetiştirilmesinde sorumluluğun yalnız ailelerin değil devletin de bir görevi olduğunu belirtmektedir. Nayman Meclisteki konuşmasına şu sözler ile son vermiştir: *Arkadaşlar, dileğim şudur: Bütün Türk vatanında Türk çocuğu lehine umumi bir sıhhat ve koruma seferberliği istiyorum ve bunu isterken inanıyorum ki sadece bütün topraklarımızı dolduran vefakâr Türk analarının değil, memleketimizde her yeni mefhuma babalık eden vicdanlarımızın hissiyatına tercümanım".*

Atatürk'ün ölümüyle ilgili yapılan 14 Kasım 1938 tarihli Meclis oturumunda Esmâ Nayman duygularını şu sözlerle ifade etmiştir: *“Arkadaşlarım; uğradığımız felaket ve matem o kadar büyüktür ki hangi kelime ile ifade edilebilir... Uğrunda hayatımızı fedaya her zaman hazır olduğumuz yurdun aziz Atatürk'ü için ne kadar gözyaşı döksek, ne kadar yürek tüketsek gönlümüze az görünür. Çünkü teessürümüz o kadar büyüktür, derindir.”* Nayman konuşmasını sürdürürken kadınların Mustafa Kemal Atatürk'e olan minnettarlığını şu sözler ile dile getirmiştir: *“Atatürk'ün eserleri sayılmakla bitmez. Ancak bunların içinde bir kadın yurttaşın gönlünü ayrıca tutmuş olanlar vardır. Atatürk yalnız Türk milletinin değil, o milleti yetiştiren Türk anasının da şerefini kurtardı. Türk kadınlığının ona minnettarlığı sonsuzdur. Yalnız Türk kadınlığından değil, bütün dünyadaki kadın hukukunun kurtuluş tarihinde Atatürk bir medeniyet kahramanı diye anılacaktır.”*

Esmâ Nayman milletvekili olduğu dönemde çeşitli toplantılara da katılmıştır. Bunlardan biri 18-24 Nisan 1935 tarihinde İstanbul'da gerçekleşen 12. Uluslararası Kadın Kongresi'dir. Türk kadınının Cumhuriyet Dönemi'nde elde etmiş olduğu siyasi haklar, bu Kongrenin İstanbul'da toplanmasını belirleyen nedenler arasındadır. Türkiye'deki kadınların seçme seçilme hakkı elde etmesi dünya kadın hareketi için örnek gösterilen bir gelişme olmuş ve Kongreye katılan delegeler bu konuya sık sık değinmişlerdir. Söz konusu Kongreye kadın milletvekillerimiz de katılmış, tek tek isimlerinin okunması suretiyle Kongreye takdimleri gerçekleşmiş ve devam eden alkışlar eşliğinde heyeti selamlamışlardır. Kongreye katılan kadın milletvekillerimiz belirli tarihlerde konuşmalar gerçekleştirmişlerdir. 23 Nisan 1935 tarihli Cumhuriyet gazetesinin *“Dünya Kadınları Dün Bir Miting Daha Yaptılar”* başlıklı haberinde Seyhan Milletvekili Esmâ Nayman'ın da konuşmasına yer verilmiştir. Esmâ Nayman duru bir Fransızca ile gerçekleştirdiği konuşmasında; Harbin üzerinden 16 sene geçmesine rağmen insanların rahat yüzü görmediklerine işaret ettikten sonra, Avrupa'nın o günkü vaziyetini tahlil etmiş, emniyet kurulmadıkça tehlikelerin ortadan kalkmayacağını söyleyerek Türkiye'nin barış yolundaki çabalarının örnek alınabileceğini belirtmiştir.

Esmâ Hanım, 1936 yılında gerçekleştirilen Üçüncü Türk Dil Kurultayı'nda da sekreter olarak görev yapmış ayrıca Güneş-Dil Teorisi ve Dil Karşılaştırmaları Komisyonu'nda görev almıştır. 12 Eylül 1938 tarihinde Cenevre'de toplanacak olan Milletler Cemiyeti 19. Asamble Toplantısına Türkiye'yi temsil etmek üzere Dışişleri Bakanı Tefik Rüşdü Aras Başkanlığı'nda oluşturulan heyetle birlikte katılmıştır. 1946'da Anadolu Ajansı'nda Fransızca ve İngilizce mütercimi olarak çalışmıştır. 29 Mart 1952'de Lahor'da toplanan Bütün Pakistan Kadınlar Birliği'nin senelik toplantısına Türkiye'yi temsilen Süreyya Ağaoğlu ile birlikte katılmış ve bu geziden edindiği izlenimlerini 18 Mayıs 1952 tarihinde Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde vermiş olduğu bir konferans ile aralarında Bayan Köprülü, Türk Kadınlar Birliği üyeleri, Pakistan Sefareti mensuplarının da bulunduğu oldukça kalabalık bir dinleyiciye aktarmıştır. 11 Eylül 1952 günü Napoli'de düzenlenen 16. Milletlerarası Kadınlar Birliği Kongresi'ne Afet İnan, Mualla Anıl, İffet Halim Oruz, Sabiha Göreyman, Zafer İnce ile birlikte katılmıştır. Esmâ Nayman, Kongre'de sulh konusu hakkında bir konuşma yaparak barışın korunması ve yayılmasında kadının aktif olarak yer alacağını altını çizmiş, tarih boyunca verilen birçok mücadelede kadının erkeklerle birlikte yurdu savunduğuna dikkat çekmiştir. Nayman, Milletlerarası Kadınlar Konseyi üyeliğinin yanı sıra Türkiye Kadınlar Konseyi Genel Sekreterliği de yapmış (1959) ve 7 Aralık 1967'de vefat etmiştir.

Didem KONYA ÖZTÜRK

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BCA 30.10.0.0/229.542.14

BCA 30.18.1.2/84.79.7

BCA 490.1.0.0/235.931.2

Sürelî Yayınlar

Resmî Gazete, 11 Kanunuevvel 1934, Sayı:2877.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:V, Birleşim:13, Cilt:7, Oturum:1, 06.12.1935, s.33.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:V, Birleşim:68, Cilt:11, Oturum:1, 26.05.1936, s.236-237.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:V, Birleşim:64, Cilt:18, Oturum:2, 26.05.1937, s.229.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem:V, Birleşim:4, Cilt:27, Oturum:2, 14.11.1938, s.31.

Akşam, 15 Kasım 1938

Cumhuriyet, 6 Birincikanun 1934

Cumhuriyet, 18 Nisan 1935

Cumhuriyet, 19 Nisan 1935

Cumhuriyet, 23 Nisan 1935

ÇANAK, Erdem, "TBMM'deki İlk Kadın Milletvekillerinden Esmâ Nayman ve Meclis'teki Faaliyetleri", **Asia Minor Studies-International Journal of Social Sciences**, Cilt:4, S.7, Ocak 2016, s.26-41.

DUROĞLU, Sibel, **Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

GÖKÇİMEN, Semra, **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, TBMM Basımevi, Ankara 2009.

GÖKSEL, Burhan, **Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

GÜNEŞ, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem (1935-1939)**, C. II, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2001.

İNAN, Afet, **Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması, Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1964.

Kadın, 6 Ekim 1952.

KURNAZ, Şefika, **Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2015.

TOPRAK, Zafer, "Türkiye'de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkasından (Arsiulusal) Kadınlar Birliği Kongresine (1923-1935)", **İ.Ü. Kadın Araştırmaları Dergisi**, 1994. S.2, s.10.

YAŞAR, Selman, "Basındaki Bilgiler Işığında Seyhan Milletvekili Esmâ Nayman ve Meclisteki Faaliyetleri", **Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, C 14, S.27, 2019-Kış, s.23-61

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/fatma-esma-nayman-1899-1967/?pdf=3664> adresinden erişilmiştir